FÖRTECKNING ÖFVER SVENSKA MYROR

PRELIMINÄRT MEDDELANDE

AF

HJALMAR STOLPE.

Då jag den 29 April detta år bevistade entomologiska föreningens sammankomst, föll det mig in att söka väcka de närvarande entomologernas intresse för en insektgrupp, som, underligt nog, ej ännu varit föremål för någon allmännare uppmärksamhet i vårt land, nämligen myrorna. Det var en gammal ungdomskärlek, som vaknade till lif under samvaron med de ifriga fackmännen. Jag hade som student, medan jag ännu dref zoologiska studier, med förkärlek egnat några somrar åt studiet af myrorna och jag hade anlagt en samling, som var afsedd att bilda grundvalen för en monografi. Emellertid fördes jag strax sedan jag slutat min akademiska kurs, af omständigheternas makt öfver på det kulturvetenskapliga området, myrsamlingen stäldes å sido och har nu måst stå orörd i öfver tio år, med undantag af att den då och då fått en liten tillökning, när myrorna blifvit allt för närgångna, under det jag varit sysselsatt med att gräfva i vikingatidens grafvar.

Det i en skäligen stor skala insamlade materialet är emellertid för godt att ligga alldeles obegagnadt och det har städse varit min lifliga önskan att kunna återtaga det afbrutna arbetet. Utsigterna dertill äro numera något bättre än förr, och det var äfven i det lilla egoistiska syftet att erhålla andra samlares medverkan, som jag bragte ämnet å bane och meddelade några anvisningar rörande bästa sättet att gå till väga. Då sedermera föreningens sekreterare uppmanade mig att sammanfatta dessa an-

visningar till en liten uppsats i föreningens tidskrift, var jag oförsigtig nog att gifva ett löfte, som jag visserligen ångrade, då han framhöll nödvändigheten af, att jag äfven meddelade ett schema till vägledning vid bestämmandet, men som jag dock olyckligtvis ej kunde taga tillbaka. Att på den korta tiden af ett par dagar, det mesta jag kunde anslå till detta arbete, uppgöra flera så pass invecklade schemata, som här erfordrades, sedan jag ej på åratal egnat ämnet någon närmare uppmärksamhet, skulle tvifvelsutan mött stora svårigheter, och säkerligen hade jag stannat i stöpet, om jag ej till min stora öfverraskning bland mina gamla anteckningar funnit ett bortglömdt, minst 14 år gammalt manuskript, innehållande just sådana schemata, hvilka jag på den tiden uppgjorde åt en af mina närmaste vänner, som lofvat att under sin sommarvistelse på Gotland skaffa mig bidrag derifrån till min myrsamling. Vid närmare granskning har jag funnit, att dessa schemata, sedan de omarbetats till en för boktryck mera lämplig form, böra kunna tjäna till en någorlunda skaplig hjälpreda äfven för andra, som t. ex. på resor under sommaren vilja hafva med sig en summarisk öfversigt, men hvarken vilja eller kunna släpa med sig en skrymmande literatur. Jag har till mönster för uppställningen tagit MAYR's analytiska tabeller (*Die europäischen Formiciden*), dels emedan mitt gamla schema till en del var uppstäldt i denna form och jag således vann tid, dels emedan denna metod sparar utrymme. Dessutom har jag ej försummat att vid den nya redigeringen begagna äfven nyare arbeten, framför alla FOREL's utmärkta monografi. Deremot har det varit mig omöjligt att hinna genomgå hela det ingalunda obetydliga material, hvarmed min samling under årens lopp ökats. Detta skulle kräft en tid, som för närvarande ej stod mig till buds och skulle omöjliggjort utsläppandet af denna lilla hjälpreda till sommarens början, hvarigenom det närmaste syftet skulle förfelats. Den ordnade delen af samlingen har jag dock vid alla kritiska tillfällen ånyo tagit till råds. Jag reserverar mig uttryckligen mot, att den anspråkslösa uppsatsen må betraktas såsom det definitiva resultatet af mina på en ganska bred bas anlagda studier öfver ämnet. Må den blott gälla för hvad den är, några helt och hållet privata anteckningar, ursprungligen uppgjorda till en icke-entomologs tjänst och nu »tryckta som manuskript», för att göra

en liten tillfällig nytta, fullkomligt motsvarande den, som var deras ursprungliga syfte. Befinnas de i åtskilliga stycken vara efter sin tid, må det ofvan meddelade rörande deras tillkomst ursäkta mig.

Min samling innehåller åtskilligt, som torde komma att hos mig stadga en annan uppfattning af ett och annat, än den vanligen rådande. Jag tror att den svenska myr-faunan skall kunna belysa mer än en dunkel fråga rörande sambandet mellan vissa »arter» och kanske äfven uppvisa former, dem man ej ännu iakttagit i andra land. I denna lilla preliminära uppsats låter jag emellertid alla formerna behålla sin gamla rang af »arter», för att underlätta öfversigten och mera locka till efterspanande af de eljes vanligen så ringaktade »varieteterna».

Hvad som gör ett detaljeradt studium af myrorna så intressant och ur allmän zoologisk synpunkt så vigtigt, är just den oändliga rikedomen på mellanformer, hvilka uppträda *kolonivis,* med en beständighet, som skulle hedra den gamla goda tidens mest utpräglade s. k. »goda arter». Det mest egendomliga är, att dessa, ofta blott genom nästan omärkliga yttre kännetecken urskiljbara mellanformer, mången gång visa en den mest afgjorda och konstanta olikhet sinsemellan i afseende på sina biologiska, ja jag vore frestad att uttrycka mig, psychologiska förhållanden. Huru ofta ser man icke en form, hos hvilken man blott med yttersta möda kan uppleta, *hvaruti* den i afseende på yttre karakterer skiljer sig från andra, deremot i afseende på lefnadssättet visar en den mest i ögonen fallande olikhet! Den bygger sina bostäder på annat sätt och af annat material, den har, om jag så får säga, ett helt annat sätt att »föra sig», den har ett helt annat temperament, den är lifligare eller trögare; och dock kan man kanske med bästa vilja i verlden knappt upptäcka annan yttre olikhet mellan de olika koloniernas invånare, än att den enas befolkning i *medeltal* tyckes vara något mindre eller större än den andras. Ja det går så långt, att det ibland är vida lättare skilja vissa former från hvarandra genom den lukt de sprida, än att finna något exakt uttryck för den habituella olikheten dem emellan.

Af allt det sagda framgår, att man vid bildandet af en vetenskapligt brukbar myrsamling måste mera vinnlägga sig om att samla

en masse, än inom kanske någon annan insektgrupp. Man bör grundligen brandskatta hvarje koloni, för att riktigt kunna skärpa blicken för det genomgående familjedraget hos dess invånare, och lyckas man ej första gången ertappa alla de nödvändiga representanterna, får man försöka om igen vid en annan årstid eller kanske till och med »nästa år». Det är derför nödigt att föra noggrann bok öfver de kolonier man studerar. Bäst är att genast gifva hvar och en sin nummer, hvilken nummer införes i annotationsboken, jämte nödig vägledning för koloniens återfinnande, och särskildt inlägges i det spritrör, hvari man förvarar hufvudförrådet från hvarje koloni och uppstickes på *hvarje* nål i den torkade afdelningen af samlingen. Endast på detta sätt är det möjligt att kunna hålla reda på hvilka individer, som härstamma från samma koloni, och nödvändigheten deraf behöfver ej särskildt framhållas.

Beträffande konserveringsmetoden, föredrager jag i allmänhet spritkonservering framför torkning på nål. Dock är det skäl i att jämte spritexemplaren alltid hafva en torkad parallelsamling för kontrollering af färgförändringar och i synnerhet af beskaffenheten af behåringen, hvilken dock lider vida mindre men af spritkonserveringen, än man skulle föreställa sig. Vill man vara riktigt trygg i detta afseende, är bäst att i vissa speciella fall förvara några individer i särskilda glasrör, så att de ej skadas genom hoppackning tillsamman.

Det faller af sig självt att larver och puppor bäst förvaras i sprit.

De af mig undersökta områdena äro följande: trakten ett par mil omkring Tyrstorp i Kolmoren (vid sjön Glottern), somrarna 1866—71, samt slättlandet omkring Norrköping under samma tid.

Upsala-trakten 1866—70.

Gotland 1870, med understöd af Kongl. Vet. Akademien.

Björkö i Mälaren från 1872.

Stockholmstrakten från 1872.

De vigtigaste bidragen, från af mig ej undersökta lokaler, hafva lemnats mig hufvudsakligen af professor L. F. Nilson från Gotland, professor G. Lindström från Stora Carlsö, d:r E. Haglund från Östergötland, d:r Sigfrid Almquist från Jämtland.

En synnerligen vigtig hjälp erhöll jag af framl. professor

CARL STÅL, som tillät mig undersöka samlingen af svenska myror i Riksmusei entomologiska afdelning, och står jag för förnyadt tillfälle dertill i förbindelse hos t.f. intendenten d:r CHR. AURIVILLIUS.

Förutom här uppräknade bidrag har jag från flere andre emottagit smärre bidrag och hembär jag alla, till hvilka jag för denna sak står i förbindelse, min tacksägelse.

Då det vore önskligt, om äfven icke entomologer ville intressera sig för studiet af våra myror, bifogas följande

Förklaring öfver några termer.

Clypeus (hufvudskölden) bildar främre kanten af hufvudet, mellan främsta käkparet och antennerna.

Pannlister, smala uppböjda, utåt fria lister, som börja vid bakre hörnen af **clypeus** och sträcka sig bakåt, antingen parallela, bakåt divergerande eller S-formigt böjda. Antennernas rot är fäst under dessa lister.

Antennerna bestå af skaft (en längre eller kortare led) och

Flagellum af 9—12 leder, af hvilka de sista, som vanligen äro större och tjockare än de andra, kallas

Klubba (t. ex. hos **Solenopsis**, **Stenamma** m. fl.)

Pannfältet, ett fördjupadt, vanligen trekantigt fält bakom clypeus.

Pannränna, en fördjupad längslinie, som går från pannfältet till hjässan.

Pronotum,

Mesonotum och

Metanotum, de tre ryggsköldar, hvaraf öfre delen af thorax består.

Petiolus, de till ett skaft ombildade 1:sta eller 1:sta och andra abdominalsegmenten. Är petiolus blott en led, så bär den vanligen ett uppåtriktadt

Fjäll (squama petioli), som lemnar vigtiga karakterer för underfam. **Formicidæ**.

Ventralplatta, sista abdominalsegmentets bukskena hos hanarne.

Sporrar sitta vid nedre ändan af skenbenen; för diagnostiken äro i schemata blott mellersta och sista benparens sporrar använda.

Cubitalcell, den stora (enkla eller delade) cellen i framvingarnas midt, omedelbart gränsande till *märket* (den andra, hornartadt förtjockade cellen i vingens framkant).

Af den rika literaturen torde i denna lilla uppsats blott behöfva anföras följande:

1802. LATREILLE, Histoire naturelle des Fourmis. Paris 1802.
1846. NYLANDER, W., Adnotationes in monographiam formicarum borealium Europæ. (Act. Soc. Sc. Fenn. I. II.) Helsingfors.
1846. —, Additamentum adnotationum in monogr. etc. (Ibid. T. II.) Helsingfors.
1850. FÖRSTER, Hymenopterologische Studien. I. Formicariæ. Aachen.
1852. NYLANDER, Additamentum alterum adnotationem etc. (l. c. T. III.) Helsingfors.
1852. SCHENCK, Beschreibung nassauischer Ameisenarten. (Jahrbücher des Vereins f. Naturkunde im Herzogthume Nassau. Heft. 8. 1.) Wiesbaden.
1855. MAYR, Formicina austriaca. (Verhandl. d. Zool. botan. Vereins in Wien. Bd. V. Wien 1855).
1860. MEINERT, Bidrag til de danske Myrers Naturhistorie. (Kgl. danske Vidensk. Selskabs skrifter, 5:te Rekke, naturv. og mathem. Afdelning, 5:te Bind). Kjöbenhavn.
1861. MAYR, Die Europäischen Formiciden. Wien.
1863. ROGER, Verzeichniss der Formiciden-Gattungen und Arten. (Berliner Entomol. Zeitschrift. Jahrg. VII. Anhang). Berlin.
1863, 1864. SCHENCK, Naturgeschichte der Ameisen und Anleitung zur Bestimmung der nassaischen Arten. (Programme des Gymnasiums zu Weilburg). Weilburg.
1874. FOREL, Les Fourmis de la Suisse. (Neue Denhschriften der allgem. Schweizer. Gesellschaft f. d. gesammt. Naturwissenschaften). Zürich.

SVENSKA MYROR.

A. Förekomst, lefnadssätt och utbredning.

Camponotus ligniperdus LATR. och
Camponotus herculeanus L. I ihåliga träd, stubbar och under stenar, mossa etc. Allmän öfver hela riket.

Camponotus pubescens FABR. Vistelseort som föregående. Tillhör södra Europa. Är tagen på Öland af BOHEMAN (Riksmuseum), på Gotland enl. NYLANDER.

Tapinoma erraticum LATR. Tillhör södra och mellersta Europa. Lefver i jorden, under stenar, på soliga, torra ställen. Träffas ock fritt kringströfvande på ängar etc. Är funnen på Öland (Borghamn) af BOHEMAN (Riksmuseum). Är bekant för sin egendomliga lukt.

Polyergus rufescens LATR. Tillhör södra och mellersta Europa. Gräfver gångar i jorden, hvilka utmynna i ett hål i jordytan. Vistas såväl på ängar som i skogar. Stundom träffar man ingången till boet midt i hårdt trampade gångstigar, t. o. m. körbanor. Röfvar puppor, larver och enligt berättelse äfven utbildade arbetare af **Formica fusca** och **rufibarbis**, hvilka den håller som slafvar, och låter mata sig af dem. Funnen på Öland af BOHEMAN (Riksmuseum).

Formica pressilabris NYL. Sällsynt. Tagen af mig vid Upsala (Slottsbacken, ofvanför badinrättningen). Öland, Småland och Bohuslän af BOHEMAN (Riksmuseum). Bygger på soliga, torra ställen sina små låga stackar af afbitna grässtrån och murkna träbitar. Finnes ock under stenar.

Formica exsecta NYL. Allmän i hagmark. Bygger som föregående.

Formica sanguinea LATR. Allmän. Bygger under och omkring stenar. Stackarna bestå af grofva qvistar och småsten. Är mycket liflig och vildsint. Biter häftigt. Röfvar puppor af **F. fusca** och **rufibarbis** och håller sedan de utkläckta arbetarne som slafvar. Dess egna puppor dels nakna, dels inspunna.

Formica rufa L. Allmän. Bygger höga stackar i barrskogar.

Formica pratensis DE GEER. Allmän på öppna ställen. Bygger låga, platta stackar af grofva qvistar och småstenar. Öfvergår omärkligt i **F. rufa**.

Formica truncicola NYL. Tämligen sällsynt. Jag har en gång funnit en vingad hona på Upsala gator ($^{14}/_{7}$ 68) och likaledes en hona i Norrköpingstrakten. Skall vara funnen i Stockholmstrakten. Är troligen allmännare. Bygger ej stackar, utan träffas under barken på murkna eller kullhuggna träd, äfven i jorden, sällan under stenar. Älskar varma, för vind skyddade lokaler i skogar etc.

Formica fusca L. Allmän. Bygger i jorden eller i murket trä, utan att hopa stackar. Pupporna nakna eller inspunna. Röfvas af **F. sanguinea** och **Polyergus rufescens.**

Formica gagates LATR. Sällsynt. Ej med säkerhet funnen i Sverige. Funnen i Danmark. Öfvergår i föregående. »Träffas ofta på ekar.» Skall hafva en egendomlig lukt.

Formica cinerea MAYR. Sällsynt. Bor i jorden, under stenar. Öfvergår, likasom föregående, i **F. fusca.**

Formica rufibarbis FABR. Tämligen allmän. Gräfver gångar i jorden, under stenar, under grästorfven o. s. v. Då hon någon gång uppför en kulle, består denna uteslutande af jord. Lefver stundom i slafveri hos **Form. sanguinea** och **Polyergus rufescens.** — Är mycket liflig och benägen att bitas.

Lasius fuliginosus LATR. Mindre allmän. Själf har jag tagit den vid Norrköping, i Kolmoren (Tyrstorp och Torshag), på Gotland (Torsborgen), på Björkö i Mälaren och vid Upsala. Riksmuseum har den från Småland (BOHEMAN). Bekant för sin egendomliga mysklika lukt,

som är så stark, att den en gång ledt mig till upptäckt af en stor koloni, innan jag ännu sett någon af dess invånare. Bygger i murkna träd och träffas vanligen krypande i massor på stammen af det träd, der den har sitt bo. Boet är synnerligen konstfärdigt bygdt i och under stammen. Lefver såväl i barr- som löfskog. Ofta finner man arbetare, hvilkas abdomen är uppsväld som en blåsa.

Lasius niger L. En af de allmännaste svenska myror. Bygger i jorden, under stenar, i stubbar och uppför ofta tufformiga jordkullar.

Lasius alienus Förster. Betydligt sällsyntare än **L. niger**, hvars lefnadssätt den delar. Af mig funnen i Östergötland (Kolmoren) och på Gotland af G. Lindström på Stora Carlsö. Träffas stundom hos **Formica sanguinea.**

Lasius mixtus Nyl. Tämligen sällsynt. Af mig funnen vid Upsala, i Stockholm (vingade) och på Björkö i Mälaren. I Dalarne (Söderbärke s:n) af amanuensen H. A. Eurén. Lefver i jorden under stenar och grästorf. Träffas mest i löfskog.

Lasius umbratus Nyl. Sällsynt. Af mig funnen i Kolmoren, Korpklint; (svärmade $^{19}/_{7}$ 1869), och vid Upsala (svärmade $^{24}/_{8}$ 1869). Bygger i jorden, under stenar, på gamla murar, alltid på torra, soliga ställen.

Lasius flavus Fabr. Allmän öfverallt. Bygger i jordhögar och under stenar.

Solenopsis fugax Latr. Sällsynt. Blott funnen på Öland af Boheman (Riksmuseum). Bor i jorden, under stenar, mera sällan under mossa. Skall vara af ilsket lynne.

Stenamma nitidula Nyl. och

Stenamma læviuscula Förster lefva båda i stackarne hos **Formica rufa** och äro icke sällsynta, men väl svåra att få reda på. Jag har funnit dem ungefär lika vanliga och i samma stack, i Kolmoren, på Björkö och på Gotland. Båda formerna finnas också bland några ex. tagna i Östergötland af d:r Emil Haglund. Man erhåller dem bäst genom sållning. Hanarne äro sällsynta och böra efterspanas. *Vingade* honor äfven tämligen sällsynta.

Tomognathus sublævis Nyl. Sällsynt. En enda individ (arbetare), funnen af mig i en koloni af **Leptothorax tuberum** vid Tyrstorp i Kolmoren ($^{21}/_{7}$ 1869). Lefver som parasit eller gäst(?) hos **Leptothorax**-arterna. ♀ och ♂ hittills okända. — (Lätt att igenkänna på sitt stora, nästan rektangulära, baktill urskurna hufvud).

Myrmica lævinodis Nyl. Allmän i löfskog (Kolmoren, Upland, Gotland), under stenar, bark, i stubbar, under löf, mossa o. s. v. Väljer helst fuktiga lokaler.

Myrmica ruginodis Nyl. Allmän. Vistelseort lika med **M. lævinodis.**

Myrmica rugulosa Nyl. Sällsynt form. Jag har ej med säkerhet kunnat identifiera den. Funnen i Danmark.

Myrmica sulcinodis Nyl. Ej allmän. Synes mest tillhöra bergstrakterna. I Kolmoren har jag alltid träffat henne på de högsta ber-

gen, under platta stenar, som ligga kringströdda i den på berghällarna växande hvitmossan, aldrig i dalarna. Äfven för öfrigt i Östergötland och i Upland, alltid på berghällar.

Myrmica lobicornis NYL. Tämligen allmän. Träffas under stenar o. s. v. i likhet med de föregående arterna. Östergötland, Gotland; stora Carlsö (G. LINDSTRÖM).

Myrmica scabrinodis NYL. Tämligen allmän under stenar etc. i löflundar. Östergötland, Gotland o. s. v.

Leptothorax acervorum FABR. Tämligen allmän i skogar, under bark, stenar, mossa etc. Hos denna och följande arter lefver **Tomognathus sublævis.**

Leptothorax muscorum NYL. Ej sällsynt. Träffas på samma lokaler, som föregående. Oftast har jag funnit den under mossa, i springorna af vittrande stenar i skogar.

Leptothorax tuberum NYL. Mindre allmän. Träffas ibland i stora samhällen under stenar. Denna och föregående art har jag hittills blott träffat i bergstrakter (Kolmoren) och på Gotland. — St. Carlsö (G. LINDSTRÖM).

B. Analytiska tabeller.

Formicariæ.

Första abdominalsegmentet, eller första och andra afsnörda till ett skaft (*petiolus*). Antennerna piskformiga, 10—13-ledade. Hanar och honor vingade, arbetarne utan vingar.

Formicariæ. Petiolus
- enledad, abdomen
  - ej hopsnörd mellan 1:a och 2:dra segmentet[1] .... I. **Formicidæ.**
  - hopsnörd mellan 1:a och 2:a segmentet .... II. **Poneridæ.**
- tvåledad .... III **Myrmicidæ.**

Slägten.

I. Underfam. Formicidæ.

Honor (♀) och *arbetare* (☿).

1. Antennerna fästa ett stycke ofvanför bakkanten af *clypeus*. Pannlisterna S-formigt böjda. Pannfältet otydligt, ungefär 2 gånger så långt, som bredt. (Thorax hos ☿ ofvan bågformigt böjdt, utan inskärning mellan meso- och metanotum; ☿ sakna punktögon. I. **Camponotus** MAYR.

---

[1] Då petiolus är ett metamorfoseradt första abdominalsegment, vore naturligtvis morfologiskt riktigare att här säga »2:a och 3:e», men enligt vedertaget bruk menas här och i det följande med abdomen blott den del deraf, som icke är afsnörd till en vare sig en- eller tvåledad petiolus.

» » fästa i vinkeln mellan pannlisterna och bakkanten af clypeus .... 2.

2. Clypeus skjuter in emellan (förbi) antennhålorna .... 3.
Clypeus når ej förbi antennhålorna .... 4.

3. Den vågräta (främre) delen af metanotum skiljd från den bakre, starkt urhålkade, sluttande delen genom den på båda sidor till en tagg utdragna, skarpa kanten. Petiolus med tjockt, starkt framåt böjdt fjäll. ♀ vingar med två cubitalceller.......... **Hypoclinea** Mayr.
Metanotum hvälfdt, otandadt; dess sluttande yta ej urhålkad. Petiolus 4-kantig, utan tydligt fjäll, betäckt af den framtill uppsvälda abdomen. ♀ vingar med en cubitalcell .... 2. **Tapinoma** Först.

4. Mandiblerna cylindriska, böjda, smala, tillspetsade, utan tandad tuggkant. Petiolus med ett uppstående, ovalt, tjockt fjäll.......... 3. **Polyergus** Latr.
Mandiblerna platta, med tuggkant .... 5.

5. Pannfältet tydligt begränsadt. Punktögon tydliga. Antennernas 2—5:te flagellarleder längre än de följande (sista leden undantagen) .... 4. **Formica** (Lin.)
Pannfältet otydligt. Punktögonen små, otydliga. 2—5:te flagellarlederna kortare än de följande.......... 5. **Lasius** Fabr.

Hanar.

1. Vingarna med två cubitalceller. Petiolus knifformig, utan fjäll.......... **Hypoclinea** Mayr.
Vingarna med en cubitalcell .... 2.

2. Mandiblerna cylindriska .... 3. **Polyergus** Latr.
» platta, med tuggkant.......... 3.

3. Sista abdominalsegmentets bukskena inskuren i midten, ända till basen .... 2. **Tapinoma** Först.
» » ej inskuren i midten .... 4.

4. Genitalia stora; pannfältet lika långt som bredt, tydligt begränsadt .... 4. **Formica** (L).
» mycket små; pannfältet dubbelt så långt som bredt, ej tydligt begränsadt 5

5. Antennerna fästa ett stycke ofvan för clypeus; pannlisterna långa, S-formigt böjda .... 1. **Camponotus** Mayr.
Antennerna fästa invid bakkanten af clypeus; pannlisterna korta, bakåt divergerande .... 5. **Lasius** Fabr.

II. Underfam. **Poneridæ.**

♂ ♀ ☿

Bakkroppen insnörd mellan första och andra segmentet. Petiolus bär ett tjockt fjäll.......... **Ponera** Latr. (s. str).

III. Underfam. **Myrmicidæ.**

Petiolus utgöres af två, vanligen kulformiga leder.[1]

Arbetare.

1. Antennerna 10-ledade. Klubban består af två leder, mycket stora, större än de öfriga lederna af flagellum. Clypeus med två upphöjda längslister, som i främre kanten framskjuta som två tänder. Metanotum utan spetsiga taggar .... 6. **Solenopsis** Westw.
   Antennerna 11—12-ledade. Metanotum med två bakåt eller uppåt riktade spetsiga taggar .... 2.
2. Bakre leden af petiolus på undersidan med en framåt riktad tagg .... 3.
   Bakre delen etc. utan tagg .... 4.
3. Mandiblernas tuggkant tandad. Maxillarpalperna 4-ledade, labialpalperna 3-ledade. Clypeus stor. 7. **Stenamma** Westw.
   Mandiblernas tuggkant hel, otandad. Maxillarpalperna 5-ledade, Labialpalperna 3-ledade. Clypeus liten .... 8. **Tomognathus** Mayr.
4. De tre sista antennlederna tillsamman *kortare* än de öfriga lederna af flagellum tillsamman. — Pro- och mesonotum ej puckelformigt upphöjda; pannfältet bakåt spetsigt; maxillarpalperna 6-ledade; labialpalperna 4-ledade; skenbenssporrarna kamtandade.[2] ...... 9. **Myrmica** (Latr.)
   De tre sista antennlederna tillsamman lika långa eller längre än de öfriga flagellarlederna tillsamman .... 5.
5. Bakre kanten af clypeus mellan mandibelledgången och pannlisten *ej* uppböjd. Thorax smal, mer än dubbelt så lång som hög. Maxillarpalperna 5-ledade. Labialpalperna 3-ledade .... 11. **Leptothorax** Mayr.
   Bakre kanten af clypeus, mellan mandibelledgången och pannlisten, uppböjd i form af en upphöjd list, som framtill begränsar antenngropen. Thorax kort, hög. Maxillarpalperna 4-ledade. Labialpalperna 3-ledade .... 10. **Tetramorium** Mayr.

Honor.

1. Antennerna 11-ledade; klubban af två mycket stora leder. Hufvudet för öfrigt som hos arbetarne. Metanotum utan spetsiga taggar. Storlek betydligt större än ☿ .... 6. **Solenopsis** Westw.

---

[1] Då andra petiolarleden är morfologiskt liktydig med segment 1 hos de föregående underfamiljerna (riktigare segment 2: se noten sidan 8), hafva myrmiciderna naturligtvis ett segment mindre än dessa, i den egentliga abdomen.

[2] De senare karaktererna till skilnad från det sydeuropeiska slägtet *Aphægonaster* Mayr (*Atta* auctorum).

Antenner 11—12-ledade, ej med klubba af två stora leder .... 2.

2. Bakre leden af petiolus på undersidan med en framåt riktad tagg. (Metanotum med två spetsiga taggar) .... 7. **Stenamma** Westw.

Bakre petiolarleden utan tagg på undre sidan .... 3.

3. Framvingarna med halfdelad cubitalcell. Sporrar kamformiga .... 9. **Myrmica** (Fabr.)

Framvingarnas cubitalcell ej alls delad; sporrarna enkla .... 4.

4. Maxillarpalperna 5-ledade; labialpalperna 3-ledade. Bakre kanten af clypeus *icke* uppböjd mellan pannlisten och mandibelledgången. Honorna föga större än arbetarne .... 11. **Leptothorax** Mayr.

Maxillarpalperna 4-ledade; labialpalperna 3-ledade. Bakre kanten af clypeus uppböjd till en upphöjd list, som mellan pannlisten och mandibelledgången begränsar antenngropen framåt. Honorna 2—3 gånger så stora som arbetarne .... 10. **Tetramorium** Mayr.

Hanar.

1. Mesonotum med två djupa, bakåt konvergerande linier, som något bakom midten förena sig till en midtfåra, hvilken går till mesonoti bakre kant. Antennerna 12-ledade .... 6. **Solenopsis** Westw.

Mesonotum utan dessa konvergerande linier .... 2.

2. Vingarna med halfdelad cubitalcell. Antennerna 13-ledade; första flagellarleden kortare än de följande 9. **Myrmica** (Latr.)

Vingarna med odelad cubitalcell .... 3.

3. Antennerna 12—13-ledade .... 4.

Antennerna 10-ledade; andra flagellarleden lång, längre än skaftet. Mandiblerna platta, med tandad tuggkant .... 10. **Tetramorium** Mayr.

4. Clypeus kölad. Mandiblerna tretandade. Pannfältet smalt, djupt. Metanotum förlängdt. Antennerna 13-ledade .... 7. **Stenamma** Westw.

Clypeus ej kölad. Pannfältet otydligt. Metanotum kort. Antennerna 12—13-ledade .... 11. **Leptothorax** Mayr.

Arter.

I. Underfam. **Formicidæ.**

1. **Camponotus** Mayr.

Arbetare.

1. Svart, glanslös. Abdomen rikt beklädd med långa utstående ljusa hår; den öfriga kroppen sparsammare behårad. L. 8—13 mm. .... **C. pubescens** Fabr.

Thorax, petiolus och benen rödbruna.................................. 2.

2. Främre hälften af första abdominalsegmentet samt flagellum rödbruna. Abdomen för öfrigt svartbrun, glänsande, sparsamt besatt med korta, tilltryckta hår. L. 8—14 mm. .... **C. ligniperdus** LATR.

Första abdominalsegmentet helt och hållet svart, eljes färgen lika med föregående art. Abdomen glanslös, rikare besatt med korta, tilltryckta hår. Storlek som föregående .... **C. herculeanus** L.

Honor.

1. Thorax svart, sällan med en röd fläck på sidorna. Hufvud och abdomen svarta, glanslösa. Benens ledgångar och tarserna rödbruna. L. 13—15 mm. ...... **C. pubescens** LATR.

Thorax, med undantag af mesonotum och scutellum rödbruna, likaså petiolarfjället och lårbenen.............................. 2.

2. Främre hälften af första abdominalsegmentet rödbrun; abdomen glänsande, nästan hårlös. L. 16—18 mm. .... **C. ligniperdus** LATR.

Första abdominalsegmentet med en liten rödbrun fläck närmast petiolus. Hufvud, thorax och främre tredjedelen af abdominalsegmenten glänsande, de bakre två tredjedelarna matta, besatta med korta tilltryckta hår.. **C. herculeanus** L.

Hanar.

1. Helt och hållet svart. Clypeus och kinderna med spridda fördjupade punkter. Petiolarfjället halfmånformigt urskuret. L. 9—10 mm. .... **C. pubescens** FABR.

Svart, mandiblernas spetsar, flagellum, benens ledgångar och tarserna brungula eller rödbruna. Petiolarfjället svagt urskuret.. 2.

2. Vingarna brungula. Fjället grundt urskuret. L. 9—12 mm. .... **C. ligniperdus** LATR.

Vingarna ljusare än föregående. Fjället bredt men grundt urskuret. L. 9—11 mm. .... **C. herculeanus** L.

Hypoclinea MAYR.

Den enda europeiska arten, **H. quadripunctata** L., hvars arbetare och honor äro lätt igenkända på sina fyra hvitgula fläckar på den svarta abdomen (hufvudet svart, thorax och petiolus röda), tillhör södra Europa, men kan möjligen finnas på Öland eller Gotland. Bor i murkna träd.

2. Tapinoma FÖRSTER.

Arbetare.

Glänsande svart, med tilltryckta fina, hvita hår. Käkar, antenner och ben mörka. L. 2—3,5 mm......... **T. erraticum** LATR.

Honor.

Som arbetarne. Vingarne något dunkla. L. 4,5—5 mm. **T. erraticum** Latr.

Hanar.

Brunsvart. Ventralplattan (hypopygium) smal, dubbelt så lång, som bredden baktill. L. 4—5 mm....... **T. erraticum** Latr.

3. Polyergus Latr.

Arbetare.

Brunröd, glanslös. De cylindriska, spetsiga, något böjda öfverkäkarna samt pannfältet starkt glänsande. L. 6,5—7 mm. .... **P. rufescens** Latr.

Honor.

Brunröd, nästan som arbetarne, blott något mera glänsande, isynnerhet hufvudet och mesonotum; postscutellum och thorax, segmentens kanter vanligen svarta. Vingarna brunaktiga, mot spetsen vattenklara. L. 9,5—10 mm.. **P. rufescens** Latr.

Hanar.

Svartbrun. Mandiblernas spetsar, de yttre genitalia, benen delvis och antennerna brungulaktiga. Hufvud och thorax matta, glanslösa; fjället och bakkroppen något glänsande. Vingarna vattenklara. L. 7 mm. **P. rufescens** Latr.

4. Formica (L.)

Arbetare.

1. Hjässan och fjället halfmånformigt urskurna .... 2.
   Hjässan och petiolarfjället icke halfmånformigt urskurna............ 3.
2. Maxillarpalperna långa, 6-ledade, nå, lagda bakåt, nästan till nackhålet. Framkanten af clypeus icke uppvikt. Pannfältet glänsande. Petiolarfjället djupt halfmånformigt inskuret. Brunröd, glanslös; abdomen brunsvart. L. 5—7 mm. .... **F. exsecta** Nyl.
   Maxillarpalperna korta, 5-ledade, nå föga utom munöppningens bakre kant. Framkanten af clypeus uppvikt; derinnanför en svag insänkninng. Pannfältet mycket fint tvärstrieradt, föga glänsande eller matt. Fjället svagt halfmånformigt inskuret. Färg ungefär som föregående. L. 4—6,5 mm. .... **F. pressilabris** Nyl.
3. Framkanten af clypeus i midten djupt inskuren. Pannfältet glanslöst. Brunröd, abdomen brunsvart. L. 6—9 mm. .... **F. sanguinea** Latr.
   Framkanten af clypeus ej inskuren i midten .... 4.

4. Pannfältet starkt glänsande, glatt eller ytterst fint strieradt .... 5.
Pannfältet matt, fint strieradt .... 8.
5. Hela kroppen glänsande becksvart, sparsamt beklädd med tilltryckta småhår. Abdomen ytterst fint tvärstrierad och föga punkterad. L. 4—7 mm. ...... **F. gagates** Latr.
Kroppen glanslös, thorax röd, med eller utan mörkare fläckar .... 6.
6. Lifligt roströd, helt och hållet beklädd med korta, uppstående hår. Ögonen håriga. Antennernas spetsar och abdomen, med undantag af främre hälften af första segmentet, brunaktiga. L. 4—9 mm. ...... **F. truncicola** Nyl.
Brunröd, hufvud och abdomen svartbruna .... 7.
7. Ögonen nakna. Pronotum röd eller med en liten svartbrun fläck. L. 6—9 mm. .... **F. rufa** (L.)
Ögonen håriga. Pronotum med en större svartbrun fläck. Smärre individer nästan helt och hållet svartbruna. L. 4—9 mm. (**F. congerens** Nyl.) .... **F. pratensis** de Geer.
8. Kroppen tätt beklädd med fina, tilltryckta hår, derigenom grått sidenglänsande. Grundfärgen eljest brunsvart. Antenner, kinder och ben rödaktiga. L. 5—7 mm. .... **F. cinerea** Mayr.
Kroppen sparsamt beklädd med tilltryckta småhår, ej sidenglänsande .... 9.
9. Brunsvart, mandibler, antenner och ben rödaktiga. Abdomen tätt punkterad (se **F. gagates**). L. 5—7 mm. **F. fusca** (L.)
Roströd med mörkbrun panna, nacke och abdomen, eller brun med kinderna och kanterna af pronotum rödaktiga. Svagt sidenglänsande. L. 5—7,5 mm. (**F. cunicularia** Latr.) .... **F. rufibarbis** Fabr.

Honor.

1. Hjässan och fjället djupt halfmånformigt urskurna .... 2.
Hjässa och fjället ej halfmånformigt urskurna .... 3.
2. Maxillarpalper och clypeus såsom hos arbetarne. Öfre delen af hufvudet, antennerna, thorax ofvanpå bruna, för öfrigt rödaktig, vingarna brunaktiga. L. 7—9 mm. .... **F. exsecta** Nyl.
Maxillarpalperna och clypeus såsom hos arbetarne. Mörkt kastaniebrun eller svart; främre delen af hufvudet, sidorna och undersidan af thorax, petiolus och basen af fjället, låren och ändan af abdomen rödaktiga. Vingarna vattenklara, med brunaktiga nerver. L. 6—7,5 mm. .... **F. pressilabris** Nyl.
3. Clypeus inskuren i midten af framkanten. Pannfältet matt. Brunröd; abdomen svartaktig; öfre delen af

hufvudet, flagellum, tibierna och tarserna brunaktiga. Vingarna brunaktiga. L. 9—11 mm............ **F. sanguinea** LATR.
Clypeus ej inskuren i midten .... 4.
4. Pannfältet slätt, starkt glänsande .... 5.
Pannfältet matt, fint skulpteradt. Abdomen längre än bred .... 8.
5. Becksvart, lik arbetarne. Abdomen mycket längre än bred. L. 9—11 mm. .... **F. gagates** LATR.
Thorax röd, med svartbruna fläckar på öfre delarna. Abdomen obetydligt längre än bred .... 6.
6. Abdomen starkt glänsande, hårlös, svartbrun L. 9—11 mm. .... **F. rufa** (L.)
Abdomen matt, rikt beklädd med tilltryckta hår .... 7.
7. Thorax och abdomens öfversida utan uppstående hår. Abdomen (förutom främre delen af första segmentet), öfre delarna af thorax och hufvudet, svartbruna. L. 9—11 mm. .... **F. pratensis** DE GEER.
Thorax, hufvud och abdomen rikligt besatta med långa, utstående hår. Lifligt roströd; pannan, tre längsstreck på metanotum eller hela mesonotum och scutellum, bakre delen af abdominalsegmenten eller hela abdomen, med undantag af främre $^3/_4$ af första segmentet, svartbruna. L. 9—11 mm........................ **F. truncicola** NYL.
8. Abdomen glatt, glänsande, mycket sparsamt beklädd med korta tilltryckta hår. Brunsvart, mandibler, antenner och ben rödbruna. L. 9—10 mm. .... **F. fusca** (L)
Abdomen glanslös, tätt punkterad, rikligt beklädd med korta tilltryckta hår och derigenom skimrade i grått .... 9.
9. Brunsvart, rikligt behårad; antenner, mandibler, kinder och ben rödbruna. L. 9—11 mm. .... **F. cinerea** MAYR.
Gulröd till svartbrun; isynnerhet de mörkare individerna mycket svåra att skilja från föregående. L. 9—11 mm. .... **F. rufibarbis** FABR.

Hanar.

1. Mandiblernas tuggkant 4—5-tandad. Brunsvart, ben och yttre könsdelar gulröda. Clypeus inskuren i framkantens midt. L. 7—10 mm. .... **F. sanguinea** LATR.
Mandiblernas tuggkant utan tänder, skärande, framtill slutande i en trubbig spets .... 2.
2. Hufvudets bakre del och fjället starkt bågformigt urskurna .... 3.
Hufvudets bakre del föga eller icke urskuren...................... ...... 4.
3. Maxillarpalperna 6-ledade, långa, nå nästan till nackhålet. Ögonen ludna. L. 6—9 mm. .... **F. exsecta** NYL.
Maxillarpalperna 5-ledade, korta, nå föga utom mun-

öppningens bakre kant. Ögonen nakna. L. 5—7,5 mm. .... **F. pressilabris** Nyl.
4. Hufvud och thorax rikt beklädda med utstående borst .... 5.
Hufvud och thorax nästan utan hår. Kroppen smal .... 8.
5. Ögonen nakna. Kroppen smal. L. 10 mm.......... **F. cinerea** Mayr.
Ögonen ludna. Kroppen bred .... 6.
6. Pannfältet glänsande. Fjället relativt tjockt och kort. **F. truncicola** Nyl.
Pannfältet ej glänsande .... 7.
7. Ögon och abdomen med få utstående hår .... **F. rufa** L.
Ögon och abdomen med talrika utstående hår. **F. pratensis** de Geer.
8. Vingarna till midten brunaktiga .... **F. gagates** Latr.
Vingarna vattenklara eller föga mörka .... 9.
9. Fjället bredt urskuret .... **F. rufibarbis** Fabr.
Fjället icke urskuret .... **F. fusca** L.

5. **Lasius** Fabr.

Arbetare.

1. Svart, starkt glänsande, blott med spridda, korta, utstående hår. Mandibler, flagellum och tarser rödaktiga. Benen för öfrigt och antennskaften bruna. Hufvudet stort, hjertformigt. De tre punktögonen små, men tydliga. L. 4—5 mm. .... **L. fuliginosus** Latr.
Thorax brun, gulbrun eller gul. Abdomen rikt betäckt med tilltryckta hår .... 2.
2. Kroppen brun .... 3.
Kroppen gul .... 4.
3. Antennskaft och tibier med utstående hår. L. 3—4 mm. **L. niger** L.
Antennskaft och tibier utan utstående hår. L. 2,5—3 mm. .... **L. alienus** Först.
4. Öfre sidan af thorax och abdomen sparsamt beklädda med korta, uppstående hår. Fjället relativt lågt (dock högre än hos **L. flavus**), med en urskäring i toppen. L. 3,5—4 mm. .... **L. mixtus** Nyl.
Öfre sidan af thorax och abdomen rikligt beklädd med långa, uppstående hår .... 5.
5. Antennskaft och skenben med nästan vinkelrätt utstående borst. L. 4—5,5 mm. .... **L. umbratus** Nyl.
Antennskaft och skenben utan utstående borst. L. 2—4 mm. .... **L. flavus** Fabr.

Honor.

1. Svart, glänsande. Hufvudet hjertformigt, baktill djupt urskuret. Vingarna till midten bruna. För öfrigt som arbetarne. L. 6 mm. .... **L. fuliginosus** Latr.
Brun eller gulbrun. Abdomen tilltryckt hårig .... 2.

2. Hufvudet litet, smalare än thorax, ej inskuret baktill. Thorax bred. Abdomen mycket bredare än thorax. Fjället mycket stort i förhållande till arbetarnes .... 3.
Hufvudet bredare än thorax, baktill djupt urskuret. Thorax tämligen smal. Abdomen föga bredare än thorax. Fjället mindre stort relativt till arbetarnes .... 5.

3. Antennskaft och skenben med fina, utstående hår. Vingarna vattenklara. L. 7—10 mm. .... **L. niger** L.
Antennskaft och skenben utan, eller nästan utan utstående hår .... 4.

4. Vingarna vattenklara. Mörkbrun, mandibler, antenner och ben rödgula. Abdomens undersida icke ljusare än öfversidan. L. 7—9 mm. .... **L. alienus** Förster.
Vingarna till midten brunaktiga. Brun, öfre sidan af hufvud och thorax mörkbrun. Abdomen undertill ljusare än öfversidan. L. 7—9 mm .... **L. flavus** Fabr.

5. Skenbenen med utstående borst. Öfre sidan af thorax och abdomen rikt besatt med korta borst. Fjället oftast med inskärning. L. 7—8 mm .... **L. umbratus** Nyl.
Skenbenen utan utstående borst. Thorax och abdomen ofvan nästan utan borst. Fjället föga eller alls icke urskuret. Rödbrun; munnen, undersidan af hufvud och thorax, metanotum, större delen af fjället och benen rödgula. L. 6—8 mm. .... **L. mixtus** Nyl.

Hanar.

1. Mandiblernas tuggkant skärande, blott med en stor tand framtill .... 2.
Mandiblernas tuggkant 5-tandad. Pannrännan alltid tydlig. Vingarna till midten bruna. 5

2. Svart, glänsande; flagellum, benens leder och tarserna gulbruna. Hufvudet baktill urskuret. Abdomen med spridda grofva punkter. Vingarna till midten brunaktiga. L. 4—5 mm. .... **L. fuliginosus** Latr.
Svartbrun; flagellum och ben gulbruna. Hufvudet ej urskuret baktill. Abdomen utan grofva punkter .... 3.

3. Pannrännan otydlig; pannan ofta med ett tvärintryck. Ögonen mycket fint håriga. Antennskaft och skenben med utstående hår. Vingarna vid basen svagt brunaktiga. (Mandiblerna mycket sällan med antydning till tänder). L. 3—4 mm. .... **L. flavus** Fabr.
Pannrännan mycket tydlig. Pannan utan tvärintryck. Vingarna vattenklara .... 4.

4. Antennskaft och skenben utan utstående hår. Pannan glänsande. L. 3,5—4 mm. .... **L. alienus** Först.

Antennskaft och skenben med utstående hår. L. 4—5 mm. .... **L. niger** L.

5. Ögonen nästan kala. L. 4—4,5 mm.................... **L. mixtus** Nyl.
Ögonen tydligt håriga. L. 3,5—4,5 mm............. **L. umbratus** Nyl.

II. Subfam. Poneridæ.

Ponera Latr.

Ingen art af detta slägte är funnen i Sverige, men då **Ponera punctatissima** Rog. är funnen i växthus i Köpenhamn och Berlin, torde det vara skäl att på liknande ställen äfven hos oss eftersöka den, eller **P. contracta** Latr.

III. Underfam. Myrmicidæ.

6. Solenopsis Westw.

Arbetare.

Gul eller brungul, första abdominalsegmentet vanligen mörkare ofvanpå. Glatt, glänsande, föga punkterad, rikligt beklädd med utstående hår. L. 1,7—2,5 mm. .... **S. fugax** Latr.

Honor.

Svartbrun, mandibler, antenner och ben gulbruna. Hela kroppen rikligt beklädd med utstående hår och glänsande. L. 6,3—6,5 mm. .... **S. fugax** Latr.

Hanar.

Svart, glänsande, rikligt beklädd med utstående hår; mandibler, antenner och ben bruna. Mandibler och panna längsstrierade. Clypeus glatt; hufvud, pronotum, metanotum och petiolus fint rynkiga. Mesonotum med spridda grofva punkter. Abdomen glatt. L. 4—4,5 mm. .... **S. fugax** Latr.

7. Stenamma Westw.

Arbetare.

Antennerna 12-ledade. Flagellum långsamt tilltagande i tjocklek mot spetsen, med 5-ledad klubba. Skaftet så långt som de 7 första lederna af flagellum tillsamman. — Gulröd, abdomen till större delen brun. Starkt glänsande, nästan hårlös. L. 2,5—3,3 mm. .... **S. nitidula** Nyl.

Antennerna 11-ledade. Flagellum hastigt tilltagande i tjocklek mot spetsen, med 3-ledad klubba. Skaftet så långt som

de 8 första lederna af flagellum tillsamman. — Färg och storlek som föregående .... **S. læviuscula** Först.

Honor.

Antenner 11-ledade. Flagellum med 3-ledad klubba, skaftet så långt som de 8 första lederna af flagellum. — Gulröd, pannan, ryggen och till en del sidorna af thorax brunaktiga; abdomen brunsvart. L. 3—3,5 mm. **S. læviuscula** Förster.

Af **S. nitidula**, med 12-ledade antenner, har jag ännu ej träffat exemplar.

Hanar.

Svartbrun. Mandibler, antenner, kanterna af pronotum och fötterna gulbrunaktiga. Föga behårad. Hufvud och thorax fint strierade och nästan matta. Mandiblerna, framdelen af mesonotum, basaldelen och den sluttande delen af metanotum, petiolus och abdomen glänsande. Antennerna 13-ledade, skaftet kortare än de 3 första lederna af flagellum tillsamman. L. 3,5 mm. .... **S. nitidula** Nyl.

Anm. Att jag i denna preliminära förteckning upptagit Nylanders och Försters arter som skilda, har mera skett derför, att jag velat, på ett så i ögonen fallande sätt som möjligt, fästa uppmärksamheten på båda dessa formers tillvaro i vårt land och nödvändigheten af deras närmare studerande, än derför att jag är bestämdt öfvertygad om att de anförda karaktererna äro fullt konstanta. Att antalet leder å antennerna kan variera, är en känd sak (jag eger dessutom sjelf en **Stenamma** med blott 10-ledad antenner!), men då med det olika antalet leder i detta fall följer en konstant olikhet i form, ehuru denna olikhet ej af andra myrmekologer iakttagits, synes mig förhållandet förtjäna uppmärksamhet. Så mycket är visst, att såväl Förster som Mayr misstaga sig, då de påstå att Nylanders uppgift om de 12-ledade antennerna hos hans **nitidula** måste bero på ett skrif- eller observationsfel. Båda de anförda formerna äro hos oss ungefär lika allmänna, såväl på fastlandet som på Gotland. Ännu en annan omständighet bör framhållas. De här efter Mayr och Forel beskrifna hanarne hafva 13-ledade antenner. Hos det närstående slägtet **Leptothorax** är regel, att då ☿ och ♀ hafva 11-ledade antenner, hafva ♂ 12-ledade och då lederna hos ☿ och ♀ äro 12, hafva ♂ 13; således alltid ♂ en led mera än ☿ och ♀, och detta är så karakteristiskt för flertalet europeiska myror, att de enda mig bekanta undantagen finnas inom slägten **Strongylognathus** (☿ ♀ 12 leder, ♂ 10), **Tetramorium** (☿ ♀ 12 leder, ♂ 10), **Solenopsis** (☿ 10 leder, ♀ 11 och ♂ 12) och **Anergates** (♀ och ♂ båda 11 leder). Enligt analogi skulle således de hittills kända **Stenamma**-hanarne med 13-ledade antenner tillhöra formen **nitidula** Nyl., emedan det ännu skulle återstå att upptäcka en ♂-form med 12-ledade antenner, som skulle tillhöra formen **læviuscula** Först. Det är härpå jag velat fästa forskares uppmärksamhet.

Om det kommer att visa sig att olikheterna mellan de båda formerna äro konstanta, torde, enligt prioritetslagen, NYLANDERS benämning **nitidula** (af 1846) böra vika för benämningen **S. Westwoodi** STEPH., som redan 1840 tillades hanar med 13-ledade antenner (se WESTWOOD. Introd. class. ins. II. p. 226. T. 86. 11).

8. **Tomognathus** MAYR.

Arbetare.

Hufvudet stort, nästan rätvinkligt, baktill urskuret. Mandiblerna breda, med skärande, otandad tuggkant. Maxillarpalperna 5-, labialpalperna 3-ledade. Antennerna 11-ledade. Metanotum med två taggar. Andra petiolusleden undertill med ett taggformigt utskott i främre kanten. — Blekt brunröd; abdomen brunaktig. Hufvudet glatt, glänsande; pannan grundt längsstrierad, liksom thorax. Petiolus svagt rynkig. Hela kroppen rikligt beklädd med uppstående grofva hår. L. 3,5—4,5 mm. .... **T. sublævis** NYL.

9. **Myrmica** LATR.

Arbetare.

1. Antennskaften nära roten svagt bågformigt böjda, utan uppstående tand eller flik .... 2.
   Antennskaften nära roten knäböjda, vid knäet med en uppstående tand eller flik; klubban 3-ledad .... 5.
2. Antennskaften nära roten småningom bågformigt böjda; flagellum med 4-ledad klubba. Hufvudets sidor nätmaskiga, maskorna inuti släta, starkt glänsande. Pannfältet glatt, glänsande .... 3.
   Antennskaften nära basen hastigt bågformigt böjda; flagellum med treledad klubba. Nätmaskorna å hufvudets sidor inuti släta eller korniga. Pannfältet helt eller delvis strieradt på längden .... 4.
3. Båda lederna af petiolus släta, glänsande, blott med svaga sidorynkor. Taggarna kortare än basaldelen af metanotum. Den fördjupade ytan mellan taggarna, metanotum slät och glänsande. Rödgul, mörkare brun på öfversidan af hufvudet och abdomen. L. 4—4,5 mm. ...... **M. lævinodis** NYL.
   Petioli leder starkt rynkiga. Metanotum tvärstrieradt mellan taggarna, som äro lika långa som basaldelen af metanotum. För öfrigt lik föregående. L. 5—5,5 mm. **M. ruginodis** NYL.
4. Nätmaskorna å hufvudets sidor matta, korniga. Längsstrimmorna bakom pannfältet fina, sammanträngda. Pannfältet glatt, blott längsstrieradt å bakre delen. Metanotum slätt och glänsande mellan taggarna. Rödgul, mör-

kare brun å hufvudets och abdomens öfversida. L. 3,5—4,5 mm. .... **M. rugulosa** Nyl.

Nätmaskorna å hufvudets sidor släta, glänsande. Längsstrimmorna bakom pannfältet grofva, tätt sammanträngda. Pannfältet groft strieradt på längden. Metanotum slätt och glänsande mellan taggarna. Brunröd, hufvudets öfre sida och abdomen brunsvarta. L. 5,5—6 mm. .... **M. sulcinodis** Nyl.

5. Antennskaften nära roten böjda i nästan rät vinkel, med en tvärsittande flik. Metanotum mellan taggarna glatt och glänsande; taggarna något kortare än basaldelen af metanotum. Pannfältet såsom hos **M. sulcinodis.** Smutsigt brunröd, benen ljusare. Hufvudets öfversida och bakkroppen brunsvarta.. **M. lobicornis** Nyl.

Antennskaften böjda som föregående, vid knäet med en sned, låg flik eller en liten tand eller intetdera. Metanotum fint tvärrynkadt mellan taggarna, som äro lika långa med basaldelen af metanotum. Pannfältet oftast glatt, stundom å bakre delen med från pannan nedlöpande strimmor. Petiolus med grofva rynkor. Rödgul, abdomen och hufvudets öfversida mer eller mindre bruna. L. 3,5—5 mm.. **M. scabrinodis** Nyl.

Honor.

1. Antennskaften nära basen bågformigt böjda, utan utstående flikar eller tand .... 2.

Antennskaften nära basen knäformigt böjda, förtjockade vid knäet, med en utstående flik eller tand; klubban treledad .... 5.

2. Antennskaften småningom bågformigt böjda. Hufvudets sidor nästan glatta, glänsande i nätmaskorna. Pannfältet glatt, glänsande.. 3.

Antennskaften hastigt bågböjda. Hufvudets sidor glatta eller korniga i nätmaskorna. Pannfältet helt och hållet eller delvis längsstrieradt.. 4.

3. Taggarna på metanotum korta, så långa som bredden vid basen, fältet mellan dem slätt, glänsande. Petiolus med nästan släta, glänsande leder. Rödgul eller brunaktigt gulröd; öfre sidan af hufvudet och abdomen vanligen dunklare. L. 6,5—7 mm. .... **M. lævinodis** Nyl.

Taggarna lika långa som basaldelen af metanotum; fältet mellan dem tvärrynkadt. Petiolus groft rynkad, med djupa sidofåror. Färg och storlek som föregående...... **M. ruginodis** Nyl.

4. Hufvudets sidor korniga i de vanliga nätmaskorna. Strimmorna i pannan fina och tätt sammanträngda, gå till en

del ned på pannfältet. Petiolus snarare kornig, än rynkig. Färgen lik **M. lævinodis**. L. 5,5—6,5 mm. **M. rugulosa** Nyl.

Hufvudets sidor glatta och glänsande inom de vanliga nätmaskorna. Pannstrimmorna grofva och föga sammanträngda. Pannfältet alltid helt och hållet strieradt på längden. Petiolus groft rynkig. Brunröd; abdomen och hufvudets öfversida nästan svartaktiga. L. 6,5—7 mm. **M. sulcinodis** Nyl.

5. Antennskaften med en tvärsittande flik vid knäet. Metanotum glatt, glänsande mellan taggarna. Rödbrun; öfversidan af hufvudet, thorax och abdomen, med undantag af båda ändarne svartbruna; thorax ibland fläckig. L. 5—6,5 mm. .... **M. lobicornis** Nyl.

Antennskaften med en liten tand eller en lång uppåt och inåt riktad flik vid knäet. Metanotum tvärrynkadt mellan taggarna. Rödgul, med mörkare brunt på hufvudets och abdomens öfversida samt fläckar på thorax. L. 5,5—6,5 mm. .... **M. scabrinodis** Nyl.

Hanar.

1. Antennskaften hälften så långa som flagellum. Klubban 4—5-ledad .... 2.

Antennskaften korta, lika långa som de 3 första lederna af flagellum tillsamman.......... 5.

2. Antennskaftens böjning vid basen rätvinklig. 1:sta, 2:dra och 3:dje lederna af flagellum lika långa. L. 5 mm. **M. lobicornis** Nyl.

Antennskaftens böjning vid basen bågformig .... 3.

3. Pannfältet groft längsstrieradt. L. 5,5—6 mm.... **M. sulcinodis** Nyl.

Pannfältet glatt och glänsande .... 4.

4. Bakre och mellersta skenbenen med talrika utstående långa hår. L. 5,5 mm.......... **M. lævinodis** Nyl.

Bakre och mellersta skenbenen med tilltryckta, korta hår .... **M. ruginodis** Nyl.

5. Andra leden af flagellum dubbelt så lång som första eller tredje. Tarser, tibier och antenner kort och tilltryckt håriga. L. 5 mm.......... **M. sp.**

Andra leden af flagellum lika lång som första eller tredje .... 6.

6. Tarsernas hår ej långa och talrika, riktade bakåt. L. 4,5—4,7 mm. .... **M. rugulosa** Nyl.

Tarsernas hår långa, talrika, rakt utstående .... 7.

7. Håren å flagellum tilltryckta. L. 5,5 mm. .... **M. sp.**

Håren å flagellum utstående. L. 5,5—6 mm. ... **M. scabrinodis** Nyl.

10. Tetramorium Mayr.

Arbetare.

Svart eller svartbrun, stundom gulbrun. Mandibler, flagellum, tarser och benens leder alltid ljusare. Thorax och hufvud

rynkigt strierade på längden. Thorax glatt och glänsande mellan strimmorna. Petiolus rynkig. L. 2,3—3,8 mm. **T. cæspitum** L.

Honor.

Brunsvart, glänsande. Mandibler, flagellum, tarser, stundom benen helt och hållet rödgula. Hufvud, pronotum, sidorna af thorax och metanotum strierade. Mesonotum till större delen och scutellum släta, glänsande. L. 6—8, vanligen 8 mm. .... **T. cæspitum** L.

Hanar.

Brunsvart, glänsande. Mandibler, antenner och ben gulaktiga. Hufvud och metanotum strierade; kroppen för öfrigt nästan slät. L. 6—7 mm. .... **T. cæspitum** L.

11. Leptothorax Mayr.

Arbetare.

1. Antennerna 11-ledade .... 2.
   Antennerna 12-ledade .... 3.
2. Benen med utstående hår. Gulröd eller brunröd; öfversidan af hufvudet, klubbdelen af flagellum och öfversidan af abdomen svartbruna. L. 3,3—3,7 mm. ... **L. acervorum** Fabr.
   Benen utan utstående hår. Gulröd, öfversidan af hufvudet och abdomen brun. Antennklubban brunaktig. L. 2,8—3 mm. .... **L. muscorum** Nyl.
3. Benen utan utstående hår. Taggarna på metanotum något längre än halfva basdelen deraf. Hjessan utan längsintryck. Thorax fint strierad. Ryggen svagt böjd, utan intryck mellan meso- och metanotum. Gul eller gulröd; antennklubban, öfversidan af hjessan och ett band tvärs öfver abdomen bruna. L. 2,4—3 mm. .... **L. tuberum** Nyl.

Honor.

1. Antennerna 11-ledade .... 2.
   Antenner 12-ledade .... 3.
2. Benen med utstående hår. Gulröd, öfversidan af hufvudet, antennklubborna och öfversidan af abdomen bruna eller brunsvarta. 3,3—3,7 mm. .... **L. acervorum** Fabr.
   Benen utan utstående hår. Gulröd. Öfversidan af hufvud och abdomen brun. Antennklubborna brunaktiga. L. 2,8—3,5 mm. .... **L. muscorum** Nyl.
3. Brun; mandibler, antennskaft och inre hälften af flagellum, undersidan af petiolus och benen gula. Abdomen undertill smutsgul. Taggarna på metanotum långa. L. 2,8—4 mm. .... **L. tuberum** Nyl.

Hanar.

1. Antennerna 12-ledade. Skaftet kortare än den långa andra leden af flagellum. Mandiblerna tämligen smala, korta, utan tänder .... 2.

Antennerna 13-ledade, skaftet längre än de icke förlängda andra och tredje lederna å flagellum tillsamman. Mandiblerna med tandad tuggkant .... 3.

2. Mandibler i framkanten rundade, brunsvarta; hufvud, thorax och abdomen rikligt besatta med långa, utstående, hvita hår. Brunsvart, benen bruna, deras leder och tarserna gulaktiga. L. 4—4,5 mm. .... **L. acervorum** FABR.

Mandiblerna med rak tuggkant, i främre hörnet utdragna till en tandlik flik, brungula. Hufvudet ofvan, thorax och abdomen sparsamt besatta med utstående hår. Svartbrun, benen ljusare. L. 3,5 mm. .... **L. muscorum** NYL.

3. Antennernas andra till och med femte leder dubbelt så långa som tjocka. Mesonotum svagt strierad, men glänsande mellan och på sidorna om de konvergerande linierna. Svartbrun; flagellum, ben och mandibler ljusgula. L. 3 mm. (Ej funnen med koloni) .... **L. sp.**